

Warszawa, dnia 16 marca 2015 r.

KMP.573.50.2014.MF

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Gołotczyźnie
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 11 grudnia 2014 r. do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Gołotczyźnie (zwanego dalej Ośrodkiem, MOW lub placówką), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP, Mechanizm): Przemysław Kazimirski (prawnik), Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji) oraz Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog).

Działając jako Krajowy Mechanizm Prewencji, osoby wizytujące sprawdziły na miejscu sposób przestrzegania praw wychowanków Ośrodka, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji o funkcjonowaniu Ośrodka, przedstawionych przez jego dyrektora – Dariusza Stasieluka;
- oglądzie wszystkich pomieszczeń Ośrodka, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla wychowanków, jadalni, sal lekcyjnych, sanitariatów, etc.;
- przeprowadzeniu rozmów indywidualnych z losowo wybranymi wychowankami Ośrodka,
- analizie: akt osobowych wychowanków, w tym indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych, protokołów Rady Pedagogicznej, zeszytów dyżurów nocnych, rejestru przepustek i urlopów, rejestru odwiedzin.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Po zakończeniu powyższych czynności przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali dyrektora Ośrodka o dokonanych ustaleniach, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji analizie poddano dokumenty związane z funkcjonowaniem placówki.

2. Informacje ogólne

Wizytowany Ośrodek jest placówką przeznaczoną dla chłopców w wieku 13 – 18 lat niedostosowanych społecznie w normie intelektualnej oraz niedostosowanych społecznie upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim. Zgodnie z informacją przedstawioną przez dyrektora Ośrodka, jest to jedyna placówka w Polsce, przyjmująca dzieci z niedosłuchem. Chłopcy mają zapewnione dodatkowe dwie godziny tygodniowo zajęć rewalidacyjnych. Organem prowadzącym MOW jest Samorząd Województwa Mazowieckiego, zaś nadzór pedagogiczny nad jego działalnością sprawuje Mazowiecki Kurator Oświaty.

Pojemność Ośrodka wynosi 24 miejsca. W czasie wizytacji formalnie do placówki zapisanych było 23 nieletnich, z których w dniu wizytacji: obecnych było 21 chłopców, a 2 nie powróciło do placówki z przepustek.

3. Personel

W Ośrodku zatrudnionych jest 28 osób (jedna osoba zatrudniona została w części etatu jako wychowawca, a w części na stanowisku pedagoga), w tym 11 wychowawców, 15 nauczycieli oraz 2 pedagogów i psycholog.

Wszystkie wskazane powyżej osoby posiadają wyższe wykształcenie kierunkowe oraz dodatkowe kwalifikacje, w tym 5 osób posiada kwalifikacje w zakresie oligofrenopedagogiki.

Szkolenia skierowane do kadry Ośrodka, które odbyły się w 2014 r. dotyczyły m.in.: rekomendowanego przez MEN programu *Spójrz inaczej na agresję*, diagnozowania zaburzeń zachowania, integracja grupy wychowawczej. Warto zaznaczyć, iż kadra pedagogiczna brała udział w superwizji pracy wychowawczej.

Zgodnie z informacją udzieloną przez dyrektora MOW od początku działalności placówki nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne ani karne przeciwko pracownikom MOW.

4. Warunki bytowe

Internat znajduje się w budynku, w którym na wyższej kondygnacji znajduje się Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii. Obie grupy usytuowane są na tej samej kondygnacji i dzielą wspólny aneks kuchenny, w którym prowadzone są zajęcia kulinarne i wspólne gotowanie chłopców.

Pokoje chłopców były schludne, ozdobione w zindywidualizowany sposób. Zdaniem przedstawicielki KMP wskazane jest odmalowanie i tym samym odświeżenie ścian pokoi. Istotne jest również prowadzenie dalszych prac mających na celu wymianę mebli.

W trakcie oglądu dyspozytory z mydłem znajdujące się łazienkach wychowanków były puste. Przedstawiciele KMP zalecili uzupełnienie środków higieny w łazienkach.

W piwnicy budynku znajduje się sala wyposażona w stoły do bilarda i stoły do ping-ponga.

Pomieszczenia szkoły, do której uczęszczają wychowankowie - zdaniem wizytujących - były dobrze wyposażone, zgodnie ze swoim przeznaczeniem. Znajdują się w nich sprzęty multimedialne umożliwiające prowadzącym zajęcia zastosowanie nauczania polisensorycznego.

Na terenie szkoły znajdują się sala gimnastyczna oraz siłownia, z której wychowankowie mogą korzystać także po zajęciach lekcyjnych.

Należy zaznaczyć, że na terenie okalającym budynek MOW znajdują się wielofunkcyjne boisko tartanowe oraz boisko trawiaste. Natomiast w szkole zorganizowana została siłownia.

Każda grupa wychowawcza ma do dyspozycji pomieszczenie świetlicy, gdzie znajduje się sprzęt RTV.

W czasie rozmów indywidualnych wychowankowie chwalili sobie warunki bytowe zapewnione w placówce.

5. Sytuacja osób z niepełnosprawnościami

Zgodnie z oświadczeniem dyrektora MOW, placówka nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, na co wskazują wnioski podjęte w trakcie lustracji budynków, w których mieści się ta instytucja.

Wejście na teren MOW wymaga pokonania schodów. Sanitariaty w szkole nie są dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Natomiast na terenie internatu znajduje się toaleta wyposażona w akcesoria dla osób z niepełnosprawnością

umożliwiająca samodzielne korzystanie z niej osobom niepełnosprawnym ruchowo, lecz jest ona wyłączona z użytku.

Należy zaznaczyć, iż specyfika Ośrodka uzasadnia przypuszczenie, że do grona wychowanków dołączyć może osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim. W związku z tym pracownicy Mechanizmu zalecają dostosowanie Ośrodka do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się i przypominają, że zgodnie z § 3 pkt 5 *rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690 ze zm.)*, młodzieżowe ośrodki wychowawcze należy traktować jako budynki zamieszkania zbiorowego. W związku z tym, obowiązuje wobec nich § 2 ust. 2 w/w rozporządzenia. Przy rozbudowie lub przebudowie należy więc uwzględnić m.in. kwestię dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Ponadto należy wskazać, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm RP *Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475)* osoby niepełnosprawne mają prawo do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Ponadto w dniu 6 września 2012 r. Polska ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych *Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169)* zobowiązującą do umożliwienia osobom niepełnosprawnym niezależnego życia i pełnego udziału we wszystkich jego sferach. Oba wymienione dokumenty mają zastosowanie również w odniesieniu do osób przebywających w placówkach dla nieletnich oraz środowiska stworzonego w miejscu ich umieszczenia. Wobec powyższego wszelkie instytucje państwowe, winny podejmować działania ukierunkowane na urzeczywistnienie praw osób z niepełnosprawnością.

6. Traktowanie

W rozmowach indywidualnych wychowankowie dobrze ocenili traktowanie ich przez personel placówki. Twierdzili, że lubią wychowawców i dyrektora MOW. Chwalili sobie to, że można z tymi osobami otwarcie porozmawiać na wiele tematów. Nie zgłaszali żadnych uwag dotyczących stosowania przez pracowników przemocy lub używania przez nich wulgaryzmów. Dobrze ocenili atmosferę panującą w Ośrodku i twierdzili, że czują się w nim bezpieczne.

Na podstawie analizy dokumentacji, rozmów z nieletnimi oraz dyrektorem MOW wynika, że w placówce nie wykonuje się testów na narkotyki, alkohol oraz nie przeprowadza się kontroli osobistych. W sytuacjach, które budzą wątpliwości w tym zakresie, wzywana jest Policja lub pogotowie ratunkowe.

Dyrektor MOW poinformował wizytujących, iż w przypadku, gdyby wychowanek znajdował się pod wpływem alkoholu, izoluje się go od grupy i otacza opieką do czasu wytrzeźwienia. W celu przeprowadzenia badania na obecność alkoholu w wydychanym powietrzu wzywana jest Policja.

Zgodnie z informacją przekazaną wizytującym, od początku działalności Ośrodka nie zachodziła potrzeba zastosowania środków przymusu bezpośredniego. Nie odnotowano w placówce żadnych przypadków autoagresji.

7. Dyscyplinowanie

W placówce obowiązuje punktowy system motywacyjny. Zasady jego oceniania zostały uregulowane w § 2 oraz w załączniku nr 1 do Regulaminu Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Zespole Placówek w Gołotczyźnie (dalej: Regulamin).

Zastrzeżenia przedstawicieli KMP wzbudza fakt, iż równolegle do zasad oceniania zachowania wychowanków i konsekwencji wynikających z uzyskanych ocen, w Ośrodku funkcjonuje również katalog kar zawarty w § 36 ust. 3 Statutu. Jak wynika z przywołanego zapisu, *za nieprzestrzeganie regulaminu wychowanek może być ukarany: upomnieniem wychowawcy lub dyrektora, naganą wychowawcy lub dyrektora, powiadomieniem rodziców*. Wobec powyższego, przedstawiciele KMP zalecają ujednolicenie systemu dyscyplinowania i nagradzania w dokumentacji placówki, aby Regulamin i Statut były spójne w tym zakresie.

W tym miejscu należy wskazać, iż z rozmów indywidualnych z nieletnimi wyraźnie wynika, że w placówce zdarza się sytuacja stosowania kary nieformalnej, tj. nie uwzględnionej w katalogu kar. Chłopcy wskazywali, iż gdy ktoś z grupy nie uzyska określonego limitu punktów za zachowanie, wszyscy wychowankowie mają wstrzymane *wolne wyjścia* na okres jednego tygodnia. Ponadto do przedstawicieli KMP dotarł sygnał, że wśród kar nakładanych na nieletnich jest kara wykonywania 400-500 pompek. Pracownicy BRPO zwracają uwagę, że stosowanie innych kar niż wymienione w Regulaminie, jest nieprawidłowe. Stwarza ono bowiem sytuację, w której określenie sposobu ukarania nieletniego ma charakter uznaniowy i nie podlega żadnym ograniczeniom. Reprezentanci Mechanizmu stoją na stanowisku, zgodnie z którym katalog kar powinien być ściśle określony i w związku z tym zalecają wyeliminowanie praktyki stosowania kar nieformalnych.

Przedstawicielka KMP przeanalizowała szczegółowo obowiązujący w placówce system oceniania zachowania chłopców. Na tle podjętych czynności ujawniły się następujące zasadnicze kwestie:

- katalog przywilejów, jakie może uzyskać nieletni składa się z uprawnień przysługujących mu z mocy samej ustawy;
- nieuzyskanie określonej liczby punktów z zachowania skutkuje dla nieletniego tym, że nałożone są na niego konsekwencje w postaci pracy;
- obecnie sformułowany katalog przywilejów umożliwia uzyskanie przez wychowanka przywileju w postaci możliwości dekorowania sypialni prywatnymi przedmiotami pod warunkiem, że wszyscy mieszkańcy danego pokoju uzyskają określoną ocenę z zachowania, co przypomina mechanizm działający na wzór kary zbiorowej.

Należy wskazać, iż zgodnie z postanowieniem zawartym w § 4 (załącznik nr 1 f) Regulaminu jako przywilej, na który wychowanek musi sobie zasłużyć zdobyciem określonej liczby punktów bądź wykonaniem dodatkowej pracy, traktowane jest: możliwość uzyskania listu innego niż od rodziców lub opiekunów, możliwość odbioru listu tylko od rodziców lub opiekunów. Przedstawiciele KMP wskazują, iż taka praktyka narusza przepisy ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2014 r., poz. 382 j.t, dalej: u.p.n.). Zgodnie bowiem z treścią art. 66 § 3 u.p.n., *korespondencja nieletniego umieszczonego w ośrodku (...), z wyjątkiem korespondencji z organami państwowymi i samorządowymi, w szczególności z Rzecznikiem Praw Obywatelskich i z Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych w drodze ustawy przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, może być kontrolowana przez dyrektora ośrodka (...) bądź przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego, wyłącznie w przypadkach powzięcia uzasadnionego podejrzenia, iż zawiera ona treści godzące w porządek prawny, bezpieczeństwo ośrodka (...) w zasady moralności publicznej bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub resocjalizacji nieletniego. W razie stwierdzenia takich treści korespondencji nie doręcza się, powiadamiając o tym nieletniego oraz sąd rodzinny wykonujący orzeczenie i podając powody tej decyzji. Nieletniego poucza się o prawie do złożenia zażalenia, o którym mowa w art. 31a. Zatrzymaną korespondencję włącza się do akt osobowych nieletniego.* Przytoczona podstawa prawna uprawnia dyrektora jedynie do kontroli korespondencji wyłącznie w wymienionych w ustawie wypadkach, nie legitymizuje natomiast możliwości podejmowania decyzji w sprawie przekazania takiej korespondencji wychowankowi w zależności od uzyskiwanej przez niego

oceny jego zachowania. Należy podkreślić, iż skorzystanie przez dyrektora z opisanego uprawnienia powinno mieć charakter zindywidualizowany, a nie arbitralny dotyczący jako zasady określonej grupy wychowanków (w tym przypadku nieletnich nieuzyskujących określonego limitu punktów z zachowania).

Kwestią, którą przedstawiciele KMP negują jest nakładanie na nieletnich kary w postaci pracy i zalecają wyeliminowanie tej praktyki. Jak wynika z analizy Regulaminu (§ 4) nieuzyskanie określonej liczby punktów z zachowania skutkuje dla nieletniego tym, że nałożone są na niego konsekwencje w postaci pracy. Przykładowo w przypadku uzyskania punktów od 0 - 2,49 wychowankowie są zobowiązani do wykonywania: prac społecznie użytecznych, porządkowych na terenie placówki, dodatkowych dyżurów zleconych przez wychowawców oraz wykonywanie co najmniej dwóch stałych dyżurów w grupie. Zdaniem reprezentantów Mechanizmu, karanie poprzez nakładanie obowiązku wykonywania dodatkowej pracy jest niekonstruktywne, które może wywoływać negatywny stosunek wychowanków do pracy w ogóle. Wskazać należy, że zgodnie z Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności *praca nie może stanowić kary dyscyplinarnej* (Reguła 67). Przedstawiciele Mechanizmu wyjaśniają jednocześnie, iż nie mają zastrzeżeń do wykonywania przez nieletnich dodatkowej pracy na rzecz Ośrodka w sytuacji, gdy wychowanek chce zasłużyć na lepszą ocenę z zachowania i w efekcie zdobyć jakiś przywilej, jeśli sam zgłasza się do wykonywania takiej pracy.

Kolejną wymagającą podniesienia sprawę stanowi możliwość uzyskania przez wychowanka przywileju w postaci możliwości dekorowania sypialni prywatnymi przedmiotami pod warunkiem, że wszyscy mieszkańcy danego pokoju uzyskają określoną ocenę z zachowania. Zdaniem przedstawicieli KMP uzależnienie uzyskania przywileju przez podopiecznego od czynników, na które wychowanek nie ma wpływu, może wywołać subiektywne poczucie niesprawiedliwości i krzywdy. W tym miejscu należy wskazać na jeszcze jedną wątpliwość, jaka rodzi się na tle przedstawionej praktyki. Zdaniem pracowników BRPO wskazane jest, aby pomieszczenia, w których przebywają wychowankowie miały przyjazny, domowy wystrój. Takiemu stanowi rzeczy sprzyja m. in. możliwość ozdobienia sypialni chłopców ich osobistymi przedmiotami niezależnie od tego, w jaki sposób się oni zachowują.

8. Prawo do informacji

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektora MOW, nowoprzybyły wychowanek zostaje przyjęty przez dyrektora placówki lub pod jego nieobecność przez kierownika internatu. W najbliższym możliwym terminie odbywa się rozmowa chłopca z dyrektorem placówki. W trakcie takiego spotkania wychowanek zostaje pouczony o zasadach panujących w placówce. Nieletni zostaje zapoznany ze Statutem, w szczególności ze swoimi prawami, obowiązkami i zasadami panującymi w placówce, co potwierdza własnoręcznym podpisem. W aktach osobowych nieletnich znajdowały się przedmiotowe oświadczenia.

Zgodnie z postanowieniem § 37 statutu, wychowanek, którego prawa zostały naruszone, może w ciągu 2 dni złożyć pisemną skargę do Rady Pedagogicznej za pośrednictwem Dyrektora Ośrodka. W Ośrodku nie jest prowadzony zeszyt skarg i wniosków. Zgodnie z wyjaśnieniem dyrektora placówki, wszelkie sprawy wyjaśniane są na bieżąco bez potrzeby ewidencjonowania i prowadzenia postępowania wyjaśniającego. Jednakże przedstawiciele Mechanizmu zalecają założenie ewidencji skarg i wniosków, w który będą odnotowywane wszystkie skargi i wnioski, również ustne, a także sposób ich załatwienia, gdyż w ten sposób wyeliminowane zostanie ryzyko pominięcia którejs z wpływających do placówki skarg i wniosków, przy jednoczesnym zachowaniu transparentności prowadzonego postępowania.

W grupach wychowawczych dostępne były praktyczne informacje dotyczące funkcjonowania placówki, takie jak: wykaz dni wolnych od nauki, plan lekcji, koncepcja pracy MOW. Wśród wymienionych informacji brakowało wykazu danych teleadresowych instytucji stojących na straży praw człowieka np. Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, kuratora oświaty, sędziów rodzinnych. Pracownicy BRPO zalecili uzupełnienie tych danych.

Przedstawiciele KMP zauważyli że, na stronie internetowej MOW umieszczane są zdjęcia wychowanków, natomiast w placówce nie było praktyki odbierania oświadczenia o wyrażeniu zgody na wykorzystanie wizerunku nieletnich. Przedstawiciele KMP zalecają odbieranie takich oświadczeń od opiekunów prawnych nieletnich. Należy bowiem wskazać, iż zgodnie z przepisem art. 83 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. *o prawie autorskim i prawach pokrewnych* (Dz. U. z 2006 r., Nr 90, poz. 631 ze zm., dalej: u.p.a.) **osobie, której wizerunek rozpowszechniany był bez jej zgody, przysługuje roszczenie** analogiczne do unormowanego w przepisie art. 78 ust. 1 u.p.a.

Przedstawiciele KMP poddali pod rozwagę zrezygnowanie z dotychczas przyjmowanej klauzuli zamieszczonej w treści oświadczenia o wyrażeniu zgody na

samodzielne wyjścia poza teren Ośrodka, która stanowi o tym, że pełną odpowiedzialność za nieletniego podczas czasowego opuszczenia placówki, przejmuje wyrażający zgodę rodzic/opiekun prawny. Przedstawiciel KMP wskazał na bezskuteczność takiego zapisu.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Przestrzeganie w Ośrodku prawa wychowanków do utrzymywania kontaktu ze światem zewnętrznym, stanowi obszar budzący wśród wizytujących zastrzeżenia, które zostały już zasygnalizowane w pkt. 7 niniejszego Raportu.

Zgodnie z informacją przekazaną przez dyrektora placówki, w placówce nie ma ograniczeń podmiotowych odwiedzin. Nie ma również limitów w zakresie dni i godzin odwiedzin chłopców, mogą się one odbyć w każdej chwili. Ponieważ wychowankowie są odwiedzani sporadycznie, istnieje możliwość bezpłatnego przenocowania dla osób przyjeżdżających do Ośrodka. Odwiedziny odbywają się w pokoju gościnnym.

W tym miejscu przedstawiciele KMP wyrażają swoją wątpliwość co do treści procedury odwiedzin obowiązującej w placówce. Z pkt g przywołanego dokumentu wynika, że *w uzasadnionych przypadkach wychowawca może wyrazić zgodę na odwiedziny osób spoza rodziny (przebiegają one wtedy bezwzględnie w obecności wychowawcy, lub wskazanego przez niego innego pracownika placówki, np. dozorczy).* Pracownicy BRPO wskazują, iż co do zasady obecnie obowiązujące przepisy prawa nie dają uprawnień dyrektorom młodzieżowych ośrodków wychowawczych do ograniczania kręgu osób, z którymi mogą kontaktować się znajdujący się w placówkach wychowankowie. Jak wynika z treści przepisu art. 66 § 4 u.p.n. wyjątek od tej zasady stanowi sytuacja, gdy kontakt nieletniego z osobą spoza placówki stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, ośrodka lub schroniska bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub procesu resocjalizacji nieletniego. Jedynie wtedy dyrektor Ośrodka może ograniczyć lub zakazać kontaktów nieletniego z osobami spoza MOW. Przedstawiciele KMP podkreślają, iż decyzja dyrektora powinna dotyczyć indywidualnego przypadku nieletniego, a nie mieć charakter ogólny dotyczący wszystkich umieszczonych w MOW wychowanków. Pracownicy BPRO stoją na stanowisku, iż postanowienie procedury odwiedzin jest niezgodne z obowiązującymi przepisami prawa. Przedstawiciele KMP zalecają zatem zmianę treści procedury odwiedzin we wskazanym zakresie.

Wychowankowie mogą utrzymywać kontakt ze światem zewnętrznym przy pomocy telefonu. Mogą posiadać telefony komórkowe, jednakże trzymają je w depozycie. Na terenie Ośrodka znajduje się jeden aparat telefoniczny wrzutowy oraz dwa przenośne aparaty

telefoniczne znajdujące się w pokojach wychowawców. Korzystanie z telefonu komórkowego oraz wykonywanie połączeń telefonicznych na koszt Ośrodka traktowane jest jako przywilej i zależy od uzyskanej ilości punktów i odbywa się w wyznaczonych dniach tygodnia. Bez ograniczeń mogą natomiast dzwonić do chłopców ich rodziny i opiekunowie. Przedstawiciele KMP wskazują, iż podobnie jak w przypadku odwiedzin, także krąg osób uprawnionych do rozmów telefonicznych z wychowankiem jest niesłusznie ograniczony do rodzin i opiekunów. Z tych samych względów, co przywołane odnośnie do odwiedzin, przedstawiciele KMP zalecają zezwolenie wychowankom na kontakt telefoniczny z dowolnymi osobami, z możliwością wprowadzenia indywidualnych ograniczeń w tym zakresie w trybie art. 66 § 4 i 5 u.p.n.

Wątpliwości przedstawicieli KMP w zakresie postępowania z korespondencją nieletnich zostały opisane w pkt 7 niniejszego Raportu.

Z rozmów indywidualnych przeprowadzonych z wychowankami wynika, że mają oni możliwość codziennych wyjść na świeże powietrze.

Co istotne i – zdaniem przedstawicieli KMP – należy pochwalić, wychowankowie nie są izolowani od pozostałych uczniów uczęszczających do szkół wchodzących w skład Zespołu Placówek. Dzięki możliwości wychodzenia w ramach tzw. *wolnych wyjść* poza teren Ośrodka, mają oni możliwość integrowania się z zamieszkującą okolicę społecznością lokalną.

10. Prawo do ochrony zdrowia

Wychowankowie Ośrodka są przypisani do jednego lekarza przyjmującego w Przychodni [*dane usunięto*]. Ponadto, jak wynika z informacji przekazanych przez dyrektora placówki, wychowankowie MOW znajdują się pod opieką dwóch pielęgniarek: środowiskowej oraz zajmującej się koordynowaniem wizyt lekarskich i profilaktyką.

Do zadań pielęgniarek należy przeprowadzenie sprawdzenia pielęgniarskiego każdego nowoprzybyłego do placówki chłopca.

Wychowankowie nie są badani przez lekarza przy przyjęciu, chyba że wynika taka potrzeba z dokumentacji lub rozmowy z pielęgniarką, która też ogląda ciało nowoprzybyłego chłopca pod kątem ewentualnych obrażeń. Praktyka ta jest sprzeczna z zaleceniami Komitetu Ministrów, które stanowią, że *jak najszybciej po przyjęciu do placówki młodociany ma zostać poddany badaniom lekarskim, założony ma zostać rejestr medyczny oraz należy rozpocząć leczenie wszelkich chorób czy obrażeń* (Reguła 62.5). Przedstawiciele KMP zalecają niezwłoczne organizowanie badania lekarskiego każdej nowoprzybyłej do Ośrodka osoby.

Nieletni mają możliwość kontaktu z psychologiem i w razie potrzeby skorzystania z konsultacji psychiatry dziecięcego.

Od rodziców przyjmowanych wychowanków odbiera się jednorazowo ogólną zgodę m.in. na wszelkie badania lekarskie i zabiegi operacyjne. Pracownicy BRPO, mimo zrozumienia dla trudności, jaką stwarzać może konieczność każdorazowego kontaktu z opiekunem prawnym nieletniego, jednocześnie zwracają uwagę na nieważność tzw. zgody blankietowej. Lekarz może przeprowadzić badanie lub udzielić innych świadczeń zdrowotnych, po wyrażeniu zgody przez pacjenta (art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz.1634 j.t. z późn. zm., zwanej dalej: ustawą). Zgoda pacjenta ma nastąpić *ex ante*, przed przystąpieniem przez lekarza do danej czynności (zob. D. Dziubina, *Prawny charakter zgody pacjenta na zabieg leczniczy w świetle art. 192 Kodeksu karnego*, CzPKiNP 2000, z. 2, s. 39). Zaznaczyć należy, że zgoda pacjenta musi być uprzednio poprzedzona udzieleniem mu przystępnej informacji dotyczącej badania i zabiegu oraz ewentualnych ich konsekwencjach czy możliwych innych metodach działania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2012 r. syng. III CSK 227/11, w: LEX nr 1211885, Biul.SN 2012/7/13). Przedstawiciele Mechanizmu zwracają również uwagę, że wychowanek, który ukończył 16 lat, również musi wyrazić zgodę na badanie i zabieg medyczny (art. 32 ust. 5 ustawy). Jeżeli zachodzi potrzeba jedynie zbadania małoletniego pacjenta, to zgodę może wyrazić także opiekun faktyczny, czyli również pracownik MOW (art. 32 ust. 3 ustawy). W przypadku badania stwarzającego podwyższone ryzyko czy zabiegu medycznego, w razie niemożliwości porozumienia się z opiekunem prawnym dziecka, należy w tej sprawie wystąpić do sądu opiekuńczego, w którego okręgu czynności te mają być wykonane (art. 32 ust. 2 ustawy). Nie trzeba tego robić tylko w przypadku, w którym pacjent wymaga niezwłocznej pomocy lekarskiej lub istnieje bezpośrednio niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała czy ciężkiego rozstroju zdrowia pacjenta (art. 33 ust. 1 albo art. 32 ust. 9 w zw. z art. 34 ust. 7 ustawy).

Biorąc pod uwagę wskazany stan prawny, przedstawiciele Mechanizmu zalecają każdorazowe odbieranie zgody opiekunów prawnych wychowanków na badanie stwarzające podwyższone ryzyko oraz zezwolenia na zabieg medyczny proponowany w danej sytuacji zdrowotnej.

11. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

W Ośrodku realizowany jest program profilaktyczny, którego celem jest niesienie pomocy młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym, uzależnieniem i przestępczością poprzez kształtowanie twórczej postawy wobec otaczającej rzeczywistości, stwarzanie warunków sprzyjających prawidłowemu rozwojowi osobowości i społecznemu oraz wyrównywanie szans edukacyjnych. W ramach opisywanego programu w placówce realizowane są m.in. następujące zajęcia dla chłopców: warsztaty *Moje zalety, Moje zasoby i ograniczenia*, elementy treningu twórczego myślenia, zajęcia warsztatowe kształtujące poczucie odpowiedzialności za własne życie, zajęcia wychowawcze i socjoterapeutyczne oraz oferta zajęć indywidualnie dostosowanych do potrzeb poszczególnych wychowanków.

Chłopcy mają zapewnioną możliwość zaangażowania się w liczne inicjatywy. Wychowankowie biorą udział w wolontariacie Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Nieletni uczestniczą w zawodach sportowych z młodzieżą ze szkół masowych, uczęszczają cyklicznie nieodpłatnie na kryty basen do Ciechanowa. Natomiast w ramach realizowanego programu Ministerstwa Zdrowia Sportu i Turystyki - *Upowszechnianie sportów zimowych* - systematycznie wyjeżdżają na lodowisko połączone z nauką jazdy na łyżwach. Nieletni angażowani są w akcje społeczne - *dokarmianie zwierząt, sprzątanie świata*.

Ponadto chłopcy wzięli udział w ogólnopolskim programie profilaktycznym - *Więzienie stracony czas* - wyjazdy do Aresztu Śledczego w Płońsku oraz w terapii *Stop narkomanii i alkoholizmowi i przemocy* we współpracy ze Stowarzyszeniem *Arka Noego*.

Wychowankowie placówki biorą udział w terapii biofeedback oraz zajęciach w pracowni polisensorycznej znajdującej się na terenie Ośrodka.

W czasie roku szkolnego dla uczniów organizowane są konkursy (np. czytelniczy, historyczny) oraz imprezy turystyczno-krajoznawcze (np. rajdy rowerowe).

12. Prawo do edukacji

Wychowankowie placówki uczęszczają do Gimnazjum, w którym realizowane jest nauczanie specjalne. W czasie przeprowadzania wizytacji funkcjonowały dwie klasy Gimnazjum – kl. II oraz kl. III.

13. Prawo do praktyk religijnych

W zakresie realizacji przez nieletnich prawa do praktyk religijnych, zastrzeżenia przedstawicieli KMP wzbudził fakt, iż wprawdzie na terenie placówki znajduje się kaplica, to jednak ksiądz odprawia msze co dwa tygodnie. W pozostałe tygodnie wychowawca idzie

z nieletnimi na msze św. pod warunkiem, że wychowanek ma zgodę na wyjścia poza teren placówki. W związku z tym istnieje możliwość, że wśród wychowanków będą tacy nieletni, którzy uczestniczą we mszy świętej co dwa tygodnie, czyli tylko wtedy, gdy się ona odbywa na terenie MOW.

W ocenie wizytujących wolność religijna ma walor wolności konstytucyjnej. Zgodnie z art. 53 ust. 2 Konstytucji, wolność religii obejmuje m. in. wolność wyznawania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Rozwinięciem normy konstytucyjnej jest art. 66a § 1 u.p.n., zgodnie z którym nieletni umieszczony w młodzieżowym ośrodku wychowawczym ma prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych. Bez wątpienia wychowankowie MOW mają więc co do zasady prawo do uczestnictwa w niedzielnej mszy świętej, a personel Ośrodka zobowiązany jest im zapewnić warunki do korzystania z tej wolności.

Obecnie wszyscy wychowankowie uczestniczą w lekcjach religii (zgodnie z wolą ich rodziców), więc nie ma potrzeby organizowania alternatywnych zajęć z etyki.

15. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. Dyrektorowi MOW w Gołotczyźnie:

- 1.1** ujednoczenie systemu dyscyplinowania i nagradzania w dokumentacji placówki, aby Regulamin i Statut były spójne w tym zakresie;
- 1.2** wyeliminowanie praktyki stosowania kar nieformalnych;
- 1.3** wyeliminowanie praktyki nakładania na nieletnich kary w postaci pracy;
- 1.4** niezwłoczne organizowanie badania lekarskiego każdej nowoprzybyłej do Ośrodka osoby;
- 1.5** wprowadzenie w Ośrodku zasady, że nieletniego może odwiedzić każda wybrana przez niego osoba, z możliwością wprowadzenia ograniczeń tylko w indywidualnych przypadkach, w trybie art. 66 § 4 i 5 u.p.n. i w związku z tym zmianę procedury odwiedzin we wskazanym zakresie;

- 1.6** zezwolenie wychowankom na kontakt telefoniczny z dowolnymi osobami, z możliwością wprowadzenia indywidualnych ograniczeń w tym zakresie w trybie art. 66 § 4 i 5 u.p.n.;
- 1.7** stosowanie w zakresie postępowania z korespondencją nieletnich przepisu art. 66 § 3 u.p.n.;
- 1.8** odbieranie od opiekunów prawnych nieletnich oświadczenia o wyrażeniu zgody na wykorzystanie wizerunku wychowanków;
- 1.9** każdorazowe odbieranie zgody opiekunów prawnych wychowanków na badanie stwarzające podwyższone ryzyko oraz zezwolenia na zabieg medyczny proponowany w danej sytuacji zdrowotnej;
- 1.10** założenie ewidencji skarg i wniosków, w który będą odnotowywane wszystkie skargi i wnioski, również ustne, a także sposób ich załatwienia;
- 1.11** wywieszenie w ogólnodostępnym miejscu listy danych teleadresowych instytucji stojących na straży praw człowieka;
- 1.12** odświeżenie sypialni wychowanków poprzez odmalowanie ścian i wymianę zużytych mebli;
- 1.13** dbanie o stałe uzupełnianie środków higieny w łazience;
- 1.14** uwzględnienie w przypadku przeprowadzania przyszłych prac remontowych lub budowlanych, dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową;
- 1.15** zapewnienie wychowankom możliwości systematycznego udziału w niedzielnej mszy świętej.

2. Organowi prowadzącemu:

- 2.1** przeznaczenie środków finansowych na realizację zaleceń nr 1.10 oraz 1.12.